

Verslag online consultatie nota Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

22 februari – 22 maart 2018

Het beleidsterrein van buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking (BHOS) is breed en omvat een diversiteit aan onderwerpen. Een nieuw beleid raakt vele organisaties die zich inzetten voor ontwikkelingssamenwerking, het internationaal opererende bedrijfsleven en andere actoren in de maatschappij. Om input te verzamelen voor een vernieuwd beleid vond daarom van 22 februari tot en met 22 maart 2018 een internetconsultatie plaats d.m.v. 9 vragen op het terrein van BHOS. Via www.internetconsultatie.nl kwamen 230 reacties (176 openbaar, 54 niet openbaar) binnen. Onder de respondenten bevonden zich individuele burgers, niet-gouvernementele organisaties (zowel nationaal als internationaal), VN-instellingen, fondsen, het bedrijfsleven, gemeenten, kennisinstellingen, vakbonden en onderzoekers. De grote betrokkenheid van de respondenten bleek ook uit de hoge kwaliteit van de ingezonden reacties, veelal ook in aparte documenten. De meeste reacties gingen in op de ontwikkelingsgerelateerde vragen en in mindere mate op de handelsgerelateerde vraagstellingen.

Algemene trends

In het algemeen was er steun van uit de respondenten voor het belang van ontwikkelingssamenwerking en thema's waar Nederland actief op is. Een aantal algemene trends kunnen worden ontleend aan de reacties:

- Bij verschillende thema's werd het pleidooi gehouden om te werken in (strategische) partnerschappen met bijvoorbeeld (internationale) NGO's, lokale gemeenschappen, bedrijfsleven, gemeentes en regioverbanden.
- Het belang van aandacht voor vrouwen en meisjes, evenals voor jeugd, jongeren en onderwijs kreeg zowel bij de meer ontwikkelingsgerichte thema's veel steun, als ook bij de handelsgerelateerde onderwerpen.
- Er werd gepleit voor een sterkere inzet op coherentie van de verschillende beleidsterreinen, waarbij ook belang van eerlijke handel, en grondstoffenexploitatie en de rol van het Nederlands bedrijfsleven kan worden meegenomen.
- De verbinding tussen ontwikkelingssamenwerking en handelsthema's kon op brede steun rekenen.
- Verder werd opgemerkt dat maatschappelijk middenveld in veel landen onder druk staat en ondersteuning verdient. In brede zin was er een sterk pleidooi voor het opnemen van burgerlijke vrijheden en mensenrechten als kernonderdeel van het ontwikkelings- en handelsbeleid.
- Op diverse terreinen werd gepleit voor versterking van de capaciteit op ambassades.
- Een laatste trend was het belang van Nederlandse kennis en kennisoverdracht zowel bij het bestrijden van armoede als ook bij de agenda ter vergroting van het verdienvermogen.

De internetconsultatie bestond uit 3 sets vragen, die betrekking hadden op de ontwikkelingssamenwerking, de rol van Nederland bij duurzaamheid en de buitenlandse handel. Bij de ontwikkelingssamenwerking richtten de vragen zich op thema's als voorkomen van conflict en instabiliteit, jeugdwerkgelegenheid in met name Afrika en Midden-Oosten en het verminderen van armoede en ongelijkheid. Respondenten werd verder gevraagd naar hoe meer resultaten bereikt kunnen worden, hoe werkgelegenheid in ontwikkelingslanden te stimuleren en welke aandachtsgebieden bij armoedebestrijding meer of minder aandacht behoeven.

Het voorkomen van conflict en instabiliteit, stimuleren van werkgelegenheid en verminderen van armoede en ongelijkheid

Voorkomen van conflict en noodhulp

- De meerderheid van de respondenten steunt de inzet van Nederland op thema's als opvang in de regio, noodhulp en voorkomen van conflict en instabiliteit. In reacties werd ook de link gelegd met thema's als het bevorderen economische groei en kansen voor de jeugd.
- Het belang werd onderstreept van inclusieve, coherente en multidisciplinaire aanpak, met daarin voldoende aandacht voor opbouw van de rechtsstaat, transitional justice en het bestrijden van slecht bestuur.
- Wat betreft opvang in de regio werd aandacht gevraagd voor de lange termijn benadering en het belang van investeren en creëren van een toekomstperspectief. Daarnaast werden er kritische opmerkingen geplaatst dat Nederland soms te zeer het eigenbelang lijkt

voorop te stellen. Verder stelden enkelen dat kosten van opvang van asielzoekers niet thuis horen op het budget van ontwikkelingssamenwerking.

- Bij noodhulp gaven respondenten aan meer aandacht te willen voor resultaten en het vergroten van de weerbaarheid van de bevolking. De samenhang tussen noodhulp, wederopbouw en ontwikkelingssamenwerking is belangrijk om de uitdagingen aan te gaan. Daar zou bijvoorbeeld de diasporagemeenschap een rol kunnen spelen.

Vrouwenrechten en seksuele rechten en gezondheid

- Werken aan de verbetering van de positie van vrouwen en meisjes in alle beleidsterreinen werd breed gedragen.
- Meer specifiek bepleitten respondenten inzake genderdiplomatie dat Nederlandse ambassades een leidende rol (blijven) nemen als het gaat om vrouwenrechten en mensenrechten.
- De voortrekkersrol van Nederland op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) werd geprezen. Nederland dient deze lijn door te zetten, daar waar mogelijk in samenwerking met het maatschappelijk middenveld.
- Met name het belang van SRGR bij humanitaire noodsituaties werd door respondenten onderstreept, door sommigen nog aangevuld met een pleidooi voor meer psychosociale zorg.
- Een aantal partijen gaf in overweging de huidige inzet juist te verbreden naar *global health*, in het bijzonder *health systems strengthening* om zo te zorgen voor aansluiting bij de internationale discussie over universele gezondheidszorg.
- In relatie tot de handelsagenda en kennisdeling hechtten respondenten belang aan het blijven agenderen van gezondheidskwesties en toegang tot medicijnen. Zowel de academische als private sector pleitten op dit thema voor betere inzet van de Nederlandse innovatiekracht.

Onderwijs

- Respondenten benadrukten het belang van onderwijs, en de relatie tussen (beroeps)onderwijs en werk. Samenwerking tussen bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en overheid werd hierbij onderstreept. Dit was zowel van belang als instrument voor armoedebestrijding als voor opvang in de regio als de fragiele staten. Ook hier was speciale aandacht noodzakelijk voor vrouwen en meisjes.

Krimpende ruimte voor maatschappelijk middenveld

- Veel respondenten spraken hun zorgen uit over de toenemende mate waarin in bepaalde landen het werk van maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers wordt bemoeilijkt of onmogelijk gemaakt wordt door wetgeving, intimidatie en geweld. De druk op het maatschappelijk middenveld neemt toe in een toenemende complexe omgeving.
- Er was veel waardering voor het proactieve beleid dat Nederland op dit terrein voert, en ook een sterk pleidooi om dit vooral door te zetten met assertieve diplomatie en steun aan het maatschappelijk middenveld. Focus zou hierbij gericht moeten zijn op opbouw van sterke, lokaal gewortelde organisaties die in eigen land steun weten te werven, met meer oog voor gemarginaliseerde groepen en nieuwe actoren.

Jeugdwerkgelegenheid

- De consultatie bracht elementen voor de aanpak van jeugdwerkgelegenheid gekoppeld aan bevolkingsgroei zoals beroepsonderwijs, de verbetering van het ondernemingsklimaat en focus op vrouwen en meisjes. Bij de suggesties over wat Nederland kan doen werd ook hier de koppeling gelegd tussen de ontwikkelings- en handelsagenda, Nederlandse kennisinstellingen en inzet van de diaspora.
- Suggesties betroffen bijvoorbeeld versterking van de landbouwsector, marktgerichte vakopleidingen, het stimuleren en ondersteunen van *start ups*, maar ook het wegnemen van handelsbarrières wegnemen en zorgen voor een geïntegreerde benadering.

Vermindering armoede

- Ten aanzien van het vraagstuk van verminderen van armoede en ongelijkheid was er een brede steun onder de respondenten voor continuering van de 4 hoofdthema's water, voedselzekerheid, SRGR en veiligheid en rechtsorde. Meerdere reacties benoemden enkele mondiale ontwikkelingen als fundamentele oorzaak van armoede en ongelijkheid.
- Gevraagd naar waar meer focus aangebracht kon worden, sprongen zaken als meerwaarde van/voor Nederland, de koppeling tussen nationaal en internationaal, investeren in cross-sectorale kwesties, kosteneffectiviteit en effectmeting er uit.

- Suggesties voor een verbetering van methoden waren onder meer betere samenwerking met lokale gemeenschappen, een regionale benadering, het vermijden van concurrentie tussen donoren, beter gebruik maken van EU en multilaterale partners, betere samenwerking met kennisinstellingen in Nederland en het tegengaan van versnippering.
- Vanuit de achtergrond van diverse respondenten werd vaak het verzoek gedaan voor specifieke aandacht voor een bepaalde doelgroep. Andere respondenten pleitten juist om niet te focussen op specifieke doelgroepen en een groter bereik te realiseren met ontwikkelingsfondsen
- Ook afhankelijk van de achtergrond waren er tegengestelde reacties op het bevorderen van belangen van bedrijfsleven. Sommigen zien een positieve rol van het bedrijfsleven, anderen zien hierin onjuist gebruik van ontwikkelingsfondsen.
- Meerdere respondenten pleitten voor het verhogen van de fondsen voor ontwikkelingssamenwerking tot de internationale norm van 0,7% van het Bruto Nationaal Inkomen.

Het verduurzamen van productie en klimaatveranderingen

Het tweede thema van de internetconsultatie richtte zich op de wijze waarop het kabinet de internationale actie tegen klimaatverandering kan versterken, hoe innovatieve oplossingen kunnen bijdragen aan klimaatadaptatie en waar kansen liggen voor mondiale verduurzaming in productie, handel en investeringen.

Verduurzaming

- Respondenten zien ook hier graag een leidende rol voor Nederland. Er is steun voor een benadering die klimaatverandering en water- en voedselschaarste als grondoorzaken voor conflict, migratie en instabiliteit ziet.
- Verder is er veel steun voor het centraal stellen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zowel binnen Nederland als in de internationale samenwerking. De rol van vrouwen in de maatschappelijke transitie naar verduurzaming werd hierbij genoemd.
- Het innovatieve vermogen van Nederland werd door respondenten genoemd in relatie tot klimaatslimme landbouw die een scala aan praktische oplossingen biedt. Ook hier werd gepleit de voorlopersrol van Nederland te versterken.
- Op het gebied van klimaatfinanciering konden innovatieve instrumenten particuliere investeringen faciliteren, waarbij een lange termijn benadering vereist is. Respondenten zien graag voldoende middelen beschikbaar gesteld voor klimaatadaptatie voor de meest kwetsbare landen en groepen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

- Op het gebied van duurzaamheid werd veel steun uitgesproken voor het door het beleid op Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO). Sommigen achtten de tijd rijp voor intensivering van de huidige convenanten (ambitieuzer in kwaliteit en kwantiteit), betere monitoring en meer dwingender regelgeving.
- Respondenten pleitten eveneens voor meer naleving van al vastgestelde duurzaamheidsrichtlijnen bij buitenlandse investeringen. Een andere suggestie is het doortrekken naar meer Europese samenwerking.
- Om bij te dragen aan het behalen van de SDG's werd ook verwezen naar de aandacht voor duurzaamheid in de handelsakkoorden als methode.
- Wat betreft kansen in productie, handel en investeringen om vooruitgang te boeken op maatschappelijke uitdagingen werd ook het ondersteunen van vakbonden, vrijheid van vereniging en meer transparante ketens genoemd.
- Verder zou exportbevordering kunnen bijdragen aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen door de koppeling te zoeken tussen handelsmissies en IMVO als voorwaarde.
- Vanuit de handelsinvalshoek werd het belang van beleidscoherentie onderstreept met als voorbeelden aanpak belastingontwijking, toegang tot medicijnen en bevorderen regionale handel in Afrika.

Het verbeteren van het verdienvermogen van Nederland

De derde set vragen betrof de handelsthema's waaronder het bevorderen van eerlijke handel, hoe internationale handel en investeringen kunnen bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, op welke wijze Nederland beter de kennis en kunde uit het bedrijfsleven kunnen vermarkten en hoe het bedrijfsleven, met name het MKB, beter ondersteund kan worden in het traject van internationalisering.

- Naast de eerder genoemde relatie met de handelsakkoorden en de IMVO-convenanten, stellen respondenten dat er meer concrete acties voor een groter verdienvermogen aan de SDG's verbonden kunnen worden. Daarbij ligt de nadruk op innovatie en het beter vermarkten van de Nederlandse kennis en kunde. Ook de overheid kan hierbij een rol spelen door economische diplomatie.
- Vanuit de handelshoek werd een pleidooi gehouden voor coherentie en samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven met focus op kansrijke landen en stedelijke regio's. Er werd verwezen naar een sterkere rol voor de minister van BHOS, met meer sturing via meerjarenstrategieën. Inzet op grote wereldwijde projecten, in samenwerking tussen Rijk, grote gemeenten en regio's diende gestimuleerd te worden.
- De koppeling met de ontwikkelingssamenwerking komt op diverse manieren terug: zorg voor goed bestuur, kennisoverdracht, landrechten, etc. Daarnaast vragen meerdere respondenten aandacht voor ondersteuning aan kennisinstellingen en kennisdiplomatie.
- Het belang van kennisoverdracht en capaciteitsopbouw kwam ook sterk naar voren bij de vraag hoe de dienstverlening te verbeteren. Bij dit onderwerp werden suggesties gegeven en aandacht gevraagd voor het instrumentarium, fondsen procedures en samenwerking in partnerschappen. Zaken die hierbij spelen zijn betere toegang tot instrumentarium, meer flexibiliteit en maatwerk, vereenvoudiging procedures, extra faciliteit voor deelname aan buitenlandse beurzen, aandacht en betere begeleiding voor mkb en inzet Dutch Trade and Investment Fund.
- De rol van de diaspora als intermediair tussen bedrijfsleven en buitenlandse markten werd enkele malen genoemd. Ook de inzet van hoogopgeleide kennismigranten en vluchtelingen werd genoemd om het verdienvermogen van Nederland te verbeteren.
- Het instrument van handelsmissies werd zeer gewaardeerd alsmede de inzet en kennis op ambassades. Respondenten bepleitten de versterking van capaciteit op de posten met name om meer lokale kennis en netwerk te vergaren.

Meegenomen bij totstandkoming van nieuw beleid

De uitkomsten van de internetconsultatie zijn grotendeels ondersteunend aan de in het Regeerakkoord uitgezette lijnen en de voorgenomen opzet en inhoud van de nieuwe beleidsnota. De gesignaleerde trends, aangedragen voorstellen en suggesties zijn waar mogelijk verwerkt in de uiteindelijke nota. Niet alle input zal zijn weg vinden naar het eindproduct. Beleidsvoorstellen en suggesties op detailniveau of in zeer specifieke landen lenen zich immers niet voor een meerjarige visie en strategie. Tevens is een bepaalde focus van groot belang voor effectiviteit en efficiëntie van de beschikbare middelen. Wel dient vermeld te worden dat alle ontvangen reacties zijn gedeeld met de verantwoordelijke beleidsdirecties en medewerkers. Daarmee zijn zij ook buiten de nieuwe nota belangrijke input voor het beleid op Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.